

שיחת רבינו מרן המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א

"האבילות על החורבן זה הקשר הפנימי והשתוקקות לבית המקדש"

מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה

ובקב הישר (פצ"ג ד"ה הכלל) כתוב עוד יותר "שקבלה אמיתית היא בידי שכל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה". הנה לא כתוב כפי שאנחנו היינו מצפים שהוא צדיק גדול או עובד ה' גדול, אלא זוכה לכתר תורה, שכתר פירושו המלכות של תורה שהיא הדרגה הגבוהה שזוכה ע"י שבליבו תדיר צער על גלות השכינה. ופירושו מביא במאורי אש (שם) את החיד"א שכתב שהטעם לזה הוא משום שתורה שבע"פ היא בחינת השכינה, ולפי שהוא מצטער בצערה זוכה לכתרה של תורה.

העוון הזה שלא מתאבלים כראוי זה עצמו סיבת הגלות

ובגמ' בתענית (ל:): כתוב "מכאן אמרו כל מתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה". ומבואר מדברי הגמ' שאף אדם ששקוע כולו בעסק התורה והמצות שהגם שזה דבר גדול מאד מאד שאין למעלה ממנו, אבל הדרך היחידה לזכות ולראות בשמחתה הוא אך ורק ע"י מי שמתאבל עליה, שכל מי שאינו מתאבל עליה אינו רואה בשמחה, וגם המתאבל על ירושלים שנאמר לו בלשון יחיד-הבטחה זו, לא כתוב 'במה דברים אמורים' שזוכה לראות בשמחתה בזמן שעוסק בתורה ובמצוות וכו', אלא כל שמתאבל על ירושלים זה מספיק בשביל שזוכה ורואה בשמחתה.

וידועים דברי היעב"ץ (בסידורו בשער השישי) שכותב "שאלמלא לא היה אלא עוון זה בידנו שאין מתאבלים על ירושלים כראוי, די להאריך גלותנו, והיא בעיני הסיבה קרובה היותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיוניים אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזורים, על צוארינו נרדפנו, לא הונח לנו להרגיע בגויים, עם שפלותינו ענינו ומרודינו, לפי שיצא האבל הלו מליבנו, בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו, על כן כמת מלב נשכחנו, מדור לדור יגון על יגוננו ומכאובינו" עד שמסיים היעב"ץ שהדברים כ"כ ברורים ופשוטים שכתב "וכל אוהב אמת יודה לדברינו".

ומדברי היעב"ץ אנו רואים שזה בבחינת 'אבר שהנשמה תלויה בו' עד כדי שכ"כ ברור לו שהסיבה המספקת לכל השמדות המופלגות וכו' הוא העוון היחיד שלא מתאבלים על ירושלים כראוי, וזה מצידו סיבה מספיקה לכל הגלות, ולא צריך לחפש סיבות וטעמים, לא שנתא חנינם, ולא ג' עבירות, אלא מספיק העוון הזה שלא התאבלו על ירושלים, עד שמסיים ש"כל אוהב אמת יודה לדברינו" שעוון זה מספיק לסיבת גלותינו.

עצם המציאות והחיים של כלל ישראל זה הקשר שלו עם ביהמ"ק והשראת השכינה שבתוכו

ועד כמה ואיך צריכה להיות האבלות, מצינו בגמ' ב"ב (ס:): "ת"ר כשחרב הבית בשניה רבו פרושים בישראל שלא לאכול בר ושלא לשתות יין, נטפל להם ר' יהושע אמר להם בני מפני מה אי אתם אוכלים בשר ואי אתם שותים יין, אמרו לו נאכל בשר שממנו מקריבים ע"ג המזבח ועכשיו חסר, נשתה יין שמנסכים בו ע"ג המזבח ועכשיו בטל, אמר להם א"כ לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות (ופרש"י יפה אמרת ונפרוש גם מלחם), אמרו לו אפשר בפירות, א"ל פירות גם לא נאכל שכבר בטלו ביכורים, אמרו לו אפשר בפירות אחרים שאינם משבעת

בזכר לחורבן יש החלק של להצטער ולזכור החורבן ויש את החלק של להאמין ולצפות לישועה

על חורבן ביהמ"ק נצטוונו לזכור ולדאוג ולהצטער כל יום במשך כל השנה בכל ימי חיינו, כפי שהגמ' בסוכה (מא.) לומדת את זה מהפסוק "ציון היא דורש אין לה" דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה שצריכים לדורשה ולזכרה ולהתייחס ולהרגיש בזה.

וההתייחסות לזה נמצא בשו"ע (עי' או"ח סי' תקס) לגבי כמה הלכות, לגבי סעודה שאוכלים, ולגבי בית שגרים לעשות זכר לחורבן, לגבי תכשיטים שלובשים, וכן שש ברכות בתפילת שמו"ע תיקנו לזכרון ירושלים, וכן בברהמ"ז מזכירים זכרון ירושלים, וכן בכל חלקי החיים שאדם נפגש כסדר תיקנו לנו שחייבים לזכור ולהזכיר לעצמנו את זכרון ירושלים.

ויש בזה ב' חלקים, חלק אחד, לחיות את החורבן ואת עצם הכאב שבחורבן ומשום כך לעשות זכר לחורבן, והחלק השני הוא, שנצטוונו להאמין ולצפות לישועה וכלשון הרמב"ם (בפי"א מהל' מלכים ה"א): "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר "ושב ה' אלוֹקֵינוּךְ את שְׁבוֹתֵךְ וּרְחַמְךָ וּשְׁב וּקְבַץ מִכָּל הָעַמִּים וְכוּ" עכ"ל.

וב' החלקים האלו מחויבים על ידינו, גם החלק של לזכור את החורבן וגם החלק של להאמין ולצפות לישועה, עד כדי שהגמ' בשבת (לא.) אומרת "אמר רבא בשעה שמכניסים האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה וכו' ציפית לישועה וכו'", ומבואר א"כ שכשאדם נכנס לבי"ד של מעלה שואלים אותו מיד על אותו משקל של קבעת עיתים לתורה-שזה עצם החיים גם על החלק הזה של צפית לישועה.

המתאבל על החורבן ומצפה לישועה זוכה לרוח הקודש בדבריו

ומי שזוכה להשתייך לאותו "צפית לישועה" מביא המסילת ישרים (בפי"ט) את התנא דבי אליהו (רבה פ"ר) "שכל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו מתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודם של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד ביהמ"ק ולישועה שתצמח בקרוב ולקבוצת גלויות זוכה לרוח"ק בדבריו וכו', והנה החסיד הזה מלבד העבודה שהוא עובד במעשה מצוותיו על הכוונה הזאת, הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן מצד שזה גורם מיעט כביכול לכבודו יתברך, ויתאוה לגאולה לפי שבו יהיה עליו לכבוד ששמו יתברך, והוא מה שאמר התנ"ך א שהבאנו למעלה, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים וכו', ויתפלל תמיד על גאולתן של ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם, מי אני ומה אני ספון שיתפלל על הגלות ועל ירושלים? שמפני תפילתי יכונסו הגלויות ותצמח הישועה? תשובתו בצידו, כאותה ששנינו (סנהדרין לח.), הלכך נברא האדם יחידי, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם" עכ"ל.

וזה המבט והצורה שצריכה להיות כדי לחייב את עצמו להתאבל על החורבן כאילו הוא יחידי והכל תלוי רק בו ובצערו, שיבשילי נברא העולם, וכאשר מתאבל באמת עד כדי כך הוא מתעלה עד כדי שהוא זוכה לרוח"ק בדבריו, שזה הדרגה שזה מרומם אותו.

המינים, אמר להם גם מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים, שתקו. ע"כ.

והנה הטעם ששתקו לכאורה אינו מובן, משום שיכלו לענות בפשטות דמה דאפשר אפשר ומה שאי אפשר א"א, וא"כ מדוע שתקו. וביאר בזה הגר"י אברמסקי זצ"ל שהם לא פרשו מאכילת בשר ומשתית יין מחמת אבילות כמו שאנו לא אוכלים בשר ושותים יין בתשעת הימים, אלא הטענה שלהם היתה הרבה יותר חזקה, שכל מה שיש בשר בכריאה שמותר לנו לאכול זה בגלל הבשר שמקריבים בשביל המזבח, ואם בעיקר-במזבח אין בשר, אז איך מותר לנו להשתמש בבשר לאכילה, ועל דרך שמצינו במדרש שכל הזהב שנעשה נעשה בשביל ביהמ"ק, וע"ז ר' יהושע לא חולק איתם, אלא "אמר להם שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר", דהיינו שאמר להם שהם צודקים שהרי יש חיוב להתאבל כמו שכתוב בפסוק שמביא רש"י, אך "להתאבל יותר מידי א"א, שאין גזרין גזירה על הציבור א"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה", וממילא צריך למצוא מה לעשות. והנה לפנינו שהיה להם טענה ששוללת את המציאות של החיים, שלא יוכלו לאכול ולחיות יותר, וזה לא שיש כאן איזו מידת חסידות, אלא טענתם שלא שייך לאכול בשר ולשתות יין בצורה כזו. וע"ז ר' יהושע לא מתווכח איתם, וכל מה שהוא טוען להם זה שזה גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. (ור' אייזיק שר זצ"ל היה אומר שאת הטענה שלהם אנחנו עושים בתשעה באב, כי יום אחד בשנה יכולים לעמוד בזה).

אנחנו כ"כ פרוצים לחיים של העולם ולצורה של ההסתכלות של העולם, כביכול ההתייחסות הזאת שקיים חיים כמו שיש בעלי חיים ויש גויים ואומות העולם, כך גם יש כלל ישראל שחי וקיים ויכול לקחת את החיים בעסק התורה והמצוות ולהפוך אותם לחיים נצחיים וכו' וכו', אבל האמת שאם נתבונן שכאן כתוב שעצם המציאות והחיים של כלל ישראל זה רק ע"י התורה והקשר עם הקב"ה, וכלשון הבקשה "רחם על ציון כי היא בית חיינו" שהקשר והמציאות הזו עם השראת השכינה בביהמ"ק זה עצם המציאות של הנשמה של כלל ישראל, וכשזה נחרב ולא קיים, התחושה היא שאין כאן חיים ונמצא זרעו של אברהם בטל, וזה לא שיש כאן איזה חיים שאינם לגמרי עם כל השלימות, אלא עצם המציאות של החיים זה הקשר עם המקדש ועם השראת השכינה, וכשנעצר והתבטל הקשר הזה, זה באמת מצב של "לא נאכל ולא נשתה", כי נמצא זרעו של אברהם בטל, וזה לא שצריך לעשות כאן איזה מעשה בטל, כי זה כבר נמצא בטל ובבחינת גברא קטילא קטל.

חובתינו המעשית הוא לעורר את ליבנו בהרגשה פנימית את הקשר והשתוקקות לביהמ"ק

ומה בכל אופן העצה וחובתינו המעשית לכך, מצינו בגמ' בסנהדרין (צו). שכשאברהם אבינו יצא למלחמה כתוב שרדף עד דן, "א"ר יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כוחו ראה בני בניו שעתידין לעבוד ע"ז בדין שנאמר "וישם את האחד בבית קל ואת האחד נתן בדין", ואף אותו רשע-נבוכדנצר לא נתגבר עד שהגיע לדין שנאמר "מדן נשמע נחרת סוסיו". וזה אף שנבוכדנצר היה שם כחמש מאות שנה אחרי שחטאו בע"ז.

והדבר צ"כ שבשביל שראה אברהם בני בניו עתידין לחטא במקום זה בעוד כאלף שנה תשש כוחו? אלא הביאור בזה שהמציאות הזו שיצא מכל המגבלות של הזמן שיש בחטא טומאה כזה שנוצר בכזו צורה שמצליח לקלקל לפניו ולאחריו עד כדי שאברהם אבינו תשש כוחו שהגיע למקום שיש שם חטא (וכדברי חז"ל בילקוט בפ' לך לך כי ע"ז מכה לפניו ולאחריה).

וכן מצינו גם במידה טובה מרובה, שהאבות התפללו במקום שהיה ביהמ"ק, והביאור בזה שלא בגלל שהתפללו שם לכן בנו שם ביהמ"ק

כפי שנדמה בפשטות, אלא הביאור הוא הרבה יותר, שכיון ששם הולך להיות השראת השכינה, אז כבר מקודם רואים שנוצר כח במקום שנותן כח מעבר למוגבלות החומרית של הזמן במקום, וזה במידה טובה מרובה.

ולומדים מזה א"כ גם לדין שאם כי במתאבל על ירושלים יש בודאי מצד הרבה פרטים לכך, יש את החילול ה' הנוראי שנוצר כשנחרבה ירושלים, וזה שהיום עם ה' ועובדי ה' והתלמידי חכמים נרדפים מושפלים מעונים ונרצחים רח"ל הוא מרגיש את הכאב של חורבן ירושלים, וכן שהיה את הכפרה התמידית ע"י תמיד של שחר שכיפר על העוונות שנעשו כלילה ושל בין הערביים שכיפר את העוונות שביום, וכן על זה שראו את הכהנים בעבודתם מזה עצמו נכנס בהם יראת שמים, וכן מזה שמי שהיה רואה את הציץ על ראש הכהן גדול מיד נכנס בו הרהורי תשובה, וכן מזה שההשתוקקות העצומה בערה כאשר בעצמותם להתעלות בעבודת ה' כשהריחו את הריח של הקטורת, וכן מכל שאר הכוחות הרוחניים שהיו שם בירושלים, וזה עצמו שהיה בזמן הבית שערי שמים שהיו פתוחים לתפילה, וזה שהיה לנו את כל הרמ"ח ושס"ה מצוות בשלמותם, מה שהחפץ חיים זי"ע מונה שמחורבן ירושלים נשאר לנו מכל רמ"ח מצוות רק שבעים ושבע מצוות, ומכל השס"ה לאווין נשאר לנו רק מאה תשעים וארבע (שנחסרו 171 מהמ"ע ו-171 מהל"ת), וכן גם זה שהיה נבואה כל זמן שהיה השראת השכינה בביהמ"ק שהיה מועיל לכל אחד ואחד, כפי שכתוב בגאון במשלי שהיו שמה הנביאים שכל אחד היה שומע מהנביאים היה שומע ממנו את חיוביו המיוחדים כלפיו בשורש נשמתו שצריך לתקן ולעשות, וכן שרק אז היה הכח של התורה בשלמותה והשפע בכל הצרכים הגשמיים שהיה שם, ובודאי בודאי הצער לשכינה כפי שכתוב בגמ' בברכות (ג). שהקב"ה אומר "אוי להם לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות", כל הפרטים האלו שהם חלק מתוצאות של חורבן ירושלים כל זה עוד לא מספיק, אלא עצם המציאות של "רחם על ציון כי היא בית חיינו" שעצם מציאות החיים כשרק הכח והדבקות הזה שבא מכח השראת השכינה והקשר עם המקדש.

ולכן כשיש אצלנו יותר את ההשתוקקות והציפיה, ואת הרצון והתפילה, וכמה שהוא מתאבל וכואב ומצטער וחי את זה, אז אם אנחנו רואים באברהם אבינו שרדף עד דן ושם תשש כוחו, ששם פעולה כזו של ע"ז יכולה לפעול ולקלקל לפניו ולאחריו, ק"ו במדה טובה מרובה שפעולה כזו של הקשר שלו לביהמ"ק עד כמה שאדם מחדיר אצל עצמו את הקשר והרצון לזה, ואת ה'לחיות' את זה, ואת ההשתוקקות לזה, ועד כמה שזה חי אצלו ומשתייך אליו, ולא רק בתור איזו מצוה שהוא מחוייב, אלא בעיקר הוא הקשר הפנימי באמת, כי הרי כל המנהגי אבילות זה באמת דברים חיצוניים שבאים כתגובה להרגשה הפנימית, אבל המציאות הזו של אבילות היא כל כולה הרגשת הלב, עד כמה שנוצר אצלו התחושה הפנימית לזה אז בזו נוצר אצלו המקדש.

ועפ"ז יותר מובן מה שכתוב שבתשעה באב נולד משיח, כי כשיש את התחושה הזו של תשעה באב בזמן שכלל ישראל מצטער באמת זה מה שמוליד ויוצר את הגאולה, וממילא עד כמה שיותר נשייך את עצמנו בזמנים האלו שנתחייבנו יותר, בזמנים האלו שכתוב שגם הצער שלמעלה בשמים יותר, כפי שאנחנו רואים מאשר נפסק בשו"ע (סוסי" תקנא) שישנם הנהגות מיוחדות כלפי הזמנים האלו שקורה בהם משהו, כגון מה שאמרו שאסור ללכת יחידי מארבע שעות עד תשע שעות, שבהם קטב מרירי שולט, וממילא עכשיו שאנחנו נמצאים בזמנים אלו שקל יותר ושייך יותר להשתייך יותר, עד כמה שנעורר את זה בעצמנו, זה מה שיוכל להחזיר לנו את השייכות ואת הבית המקדש והשראת השכינה בישראל, ויה"ר שנזכה לכך בב"א.